

Jacek Szalewski

Rola informacji zwrotnej w nauczaniu czynności ruchowych

Acta Scientifica Academiae Ostroviensis nr 22, 15-20

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jacek Szalewski*

Rola informacji zwrotnej w nauczaniu czynności ruchowych

System szkolny boryka się z wieloma problemami, których rozwiązanie czasami jest zbyt trudne na przykład brak środków finansowych i materialnych. Istnieją też problemy innej natury, które nauczyciele widzą i sami doświadczają na przykład udaremnianie inicjatyw nauczycieli przez zarządzających systemem jak i przez sam system edukacji.

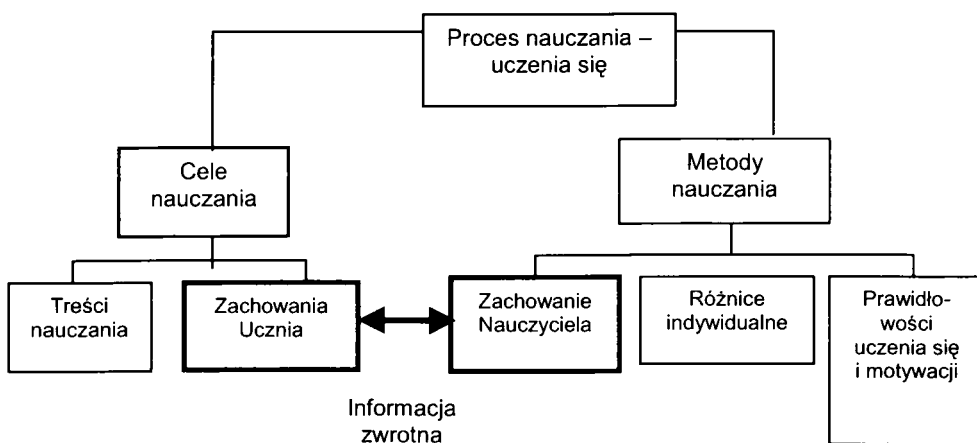
Ponadto nauczyciele narażeni na naciski różnych frakcji obecnych w środowisku lokalnym zamiast rozwijać w uczniach umiejętność konstruktywnego zdobywania wiedzy wypalają się.

Pomimo wielu słabości systemu są i jasne strony. Są nauczyciele entuzjaści, oddani swojej pracy i pracujący dla dobra dzieci. Nie narzekają na widoczne luki w systemie i zarządzaniu tylko koncentrują się na tym co mimo wszystko można zrobić dla uczniów bo ich dobro jest najważniejsze. Najłatwiejsze i najkorzystniejsze co można zrobić dla uczniów bez ponoszenia szczególnych kosztów jest stworzenie pozytywnej atmosfery uczenia się, w której uczeń będzie odnosił sukcesy.

Analizując proces nauczania – uczenia się, nie sposób pominąć takich jego składowych jak zachowanie ucznia oraz zachowanie nauczyciela – dwóch czynników wzajemnie powiązanych i znacząco na siebie oddziaływujących.

Każde zachowanie ucznia to informacja zwrotna dla nauczyciela o stopniu zrozumienia jego instrukcji oraz informacja o niepowodzeniach lub sukcesach na drodze opanowywania danego zadania ruchowego. Z kolei reakcja nauczyciela na działanie ucznia to informacja dla ucznia o aktualnym stopniu opanowania zadania lub jego zachowaniu. Nauczyciel informuje ucznia o spełnieniu przez niego lub nie spełnieniu wymaganych standardów (oczekiwań) oraz o tym, w jakim stopniu udało się je osiągnąć, lub co należy zrobić, aby je osiągnąć:

* dr, Katedra Teorii i Metodyki Wychowania Fizycznego AWF w Krakowie

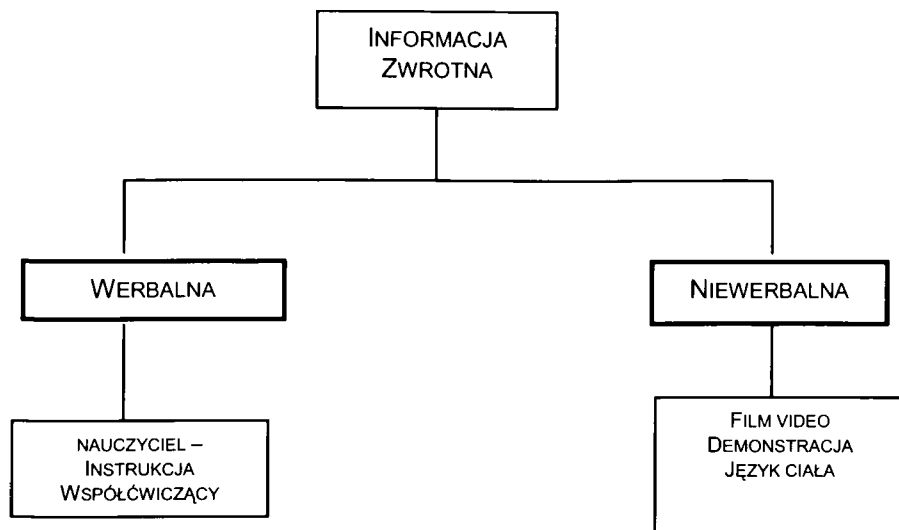
Rys. 1. Składowe procesu nauczania – uczenia się według M.H. Dembo (1997)

Jednym z warunków odniesienia sukcesu przez ucznia i nauczyciela jest stworzenie pozytywnej atmosfery na lekcji. Poza sferą poznawczą istnieje sfera emocjonalna, która często jest traktowana przez pedagogów marginalnie. Związana ona jest między innymi z tym jak uczniowie sami się postrzegają, jakie mają poczucie swojej /własnej/ wartości.

Zastosowanie strategii nauczania opartej o świadome i planowe przekazywanie uczniom pozytywnej, konkretnej informacji zwrotnej może w dużej mierze stworzyć pozytywną atmosferę na lekcji sprzyjającą nauce oraz skuteczne przyswajanie nowych umiejętności ruchowych.

Istnieją różne sposoby przekazywania informacji zwrotnej. Można ją przekazywać w sposób zamierzony (np. instrukcje nauczyciela, film video, pokaz współwiczącego), a często także w sposób niezamierzony (np. język ciała, intonacja głosu). Dotychczasowy stan wiedzy na temat sposobów przekazywania informacji zwrotnej dowodzi, że informacja zwrotna udzielana bezpośrednio przez nauczyciela odgrywa niesłychanie istotną rolę w początkowym etapie uczenia się (Schmidt 1991). Na tym poziomie uczniowie nie są w stanie wykorzystać innych możliwych sposobów informacji zwrotnej (Arnold 1981). Uczniowie mogą także czerpać korzyści z innego sposobu, jakim jest video filmowanie, ale przy założeniu, że nauczyciel omawia poszczególne elementy ruchu (Rothstein i Arnold 1976). Niektóre prace dowodzą, że sposób, w którym udzielającym informację zwrotną jest współwiczący nie wpływa

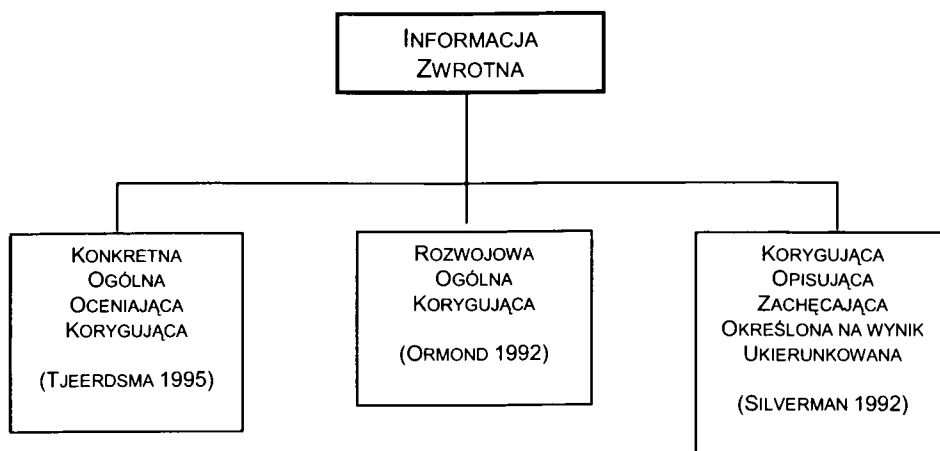
znacząco na poprawę wyników, ale może zwiększyć odpowiedzialność uczniów za ich własny rozwój, a także zachęcić do lepszej współpracy (Goldschmid i Goldschmid 1976).

Rys. 2. Sposoby przekazywania informacji zwrotnej

W każdych okolicznościach procesu zarówno zdobywania wiedzy jak i uczenia się nowych umiejętności, ludzie potrzebują by ich utwierdzać w tym, co robią dobrze i zachęcać do zmian w obszarach mniejszej skuteczności. Takie zadanie ma informacja zwrotna. Dlatego zdaniem Rokosz i Laptad (1997) jedną z fundamentalnych zasad edukacji fizycznej jest przekazywanie przez nauczycieli, osobom nabywającym nowe umiejętności ruchowe, specyficznej i korygującej informacji zwrotnej. Zgodnie z badaniami Bildeou i Bildeou (1961), informacja zwrotna jest uznawana za najmocniejszą i najistotniejszą wartość mającą wpływ na osiągnięcie sukcesu podczas uczenia się ruchu. Nie tylko rodzaj ale przede wszystkim sposób i czas przekazywania informacji zwrotnej będzie determinował skuteczność jej działania.

Pomimo istnienia wielu rodzajów informacji zwrotnej, używanych przez nauczycieli wychowania fizycznego, poniższy rysunek (rys.3) przedstawia wybrane, najczęściej opisywane w literaturze jej odmiany.

Rys. 3. Rodzaje informacji zwrotnej

Konkretna i korygująca informacja zwrotna podana zaraz po zaistnieniu zdarzenia pomaga uczniom w poprawie swoich umiejętności (Pellet i Harrisson 1994, Byra i Jenkins 2000). Informację zwrotną o najwyższej jakości określa się jako: konstruktywną, właściwą, konkretną, „na czasie” oraz rzeczywistą (Danielson 1996).

Podsumowanie

Niezależnie od tego, jaki jest stan teoretycznej refleksji nad przydatnością informacji zwrotnej, nie ulega wątpliwości, że jej stosowanie może przynosić oczekiwane korzyści w sferze nauczania i doskonalenia umiejętności ruchowych. Szkolne wychowanie fizyczne nie tylko nie realizuje w pełni celów doraźnych, ale również nie nadąża za praktyczną realizacją nowoczesnych trendów postulowanych przez współczesną teorię wychowania fizycznego. Świadczy o tym stale obniżająca się skuteczność dydaktyczna szkoły w dziedzinie wychowania fizycznego, o czym informują badania nad efektywnością pracy nauczyciela wychowania fizycznego (Bukowiec 1990). Rozbieżności pomiędzy założeniami programowymi a rzeczywistymi osiągnięciami skłaniają do bardziej wnikliwych poszukiwań nie tylko przyczyn ale przede wszystkim nowych, skutecznych sposobów realizacji zadań postulowanych w nowoczesnym wychowaniu fizycznym.

Dotychczas przeprowadzone badania (Butler i Nisan 1986, Silverman i wsp. 1992) są tylko próbą zwrócenia uwagi w jakim kierunku można by zmodyfikować proces nauczania, aby wzbogacić oraz

zwiększyć siłę oddziaływania nauczyciela na ucznia. Dotychczasowa wiedza teoretyczna oraz niektóre badania pozwalają na uznanie konstruktywnej informacji zwrotnej jako skutecznego sposobu poprawienia efektywności nauczania. Tym bardziej wydaje się więc zasadne zwrócenie uwagi na rolę konstruktywnej informacji zwrotnej oraz możliwości jej stosowania w sytuacji, gdy dokonuje się w naszym kraju reforma systemu szkolnictwa, zarówno jego strony merytorycznej jak i sposobu przekazywania wiedzy. Jak wiemy celem dokonujących się przeobrażeń jest usprawnienie systemu kształcenia i dostosowanie go do standardów panujących w krajach Unii Europejskiej.

Ponieważ coraz częściej w edukacji fizycznej podkreśla się znaczenie aspektu podmiotowości (Frołowicz 1997) oraz wydobywania z ucznia tego, co w nim najlepsze, stosowanie konstruktywnej informacji zwrotnej przy nauczaniu czynności ruchowych może okazać się dla wielu wychowanków szansą na odkrycie w sobie nieznanego dotąd potencjału możliwości. Jest dużym prawdopodobieństwem, że przeżywanie w pozytywny sposób procesu edukacyjnego, w przyjemnej i bezpiecznej emocjonalnie atmosferze, wywoła w uczniach pozytywne nastawienie do aktywności fizycznej (DeMarco i Sidney 1990). Tym samym, możemy przypuszczać, że z dużą dozą prawdopodobieństwa może wśród uczniów wystąpić, postulowana przez teoretyków wychowania fizycznego (Grabowski 1997), zwiększona chęć do uczestnictwa w kulturze fizycznej po zakończeniu edukacji szkolnej.

Należy również mieć świadomość, że pozytywny sposób przekazywania informacji zwrotnej nie jest i nie będzie lekarstwem na wszystkie problemy współczesnej edukacji. Może być jednak poważnym wsparciem, uzupełnieniem oraz mieć znaczący wkład w usprawnienie procesu nauczania na lekcji wychowania fizycznego. Informacja zwrotna jest bowiem tylko częścią skomplikowanego procesu nauczania, w którym o sukcesie decyduje sprawne współdziałanie wielu czynników.

Piśmiennictwo

1. Arnold R. 1981. *Developing sport skills: A dynamic interplay of task, learner and teacher*. Motor skills, Theory into Practice, Monograph 2.
2. Bilodeau E.A., Bilodeau I.M. 1961. *Motor-skills learning*. Annual Review of Psychology, 12, s.243-280.
3. Danielson C. 1996. *Enhancing Professional Practice: A Framework for Teaching*. Alexandria, Va: ASCD.
4. DeMarco T., Sidney K. 1990. *Enhancing Children's Participation in Physical Activity*. Education Digest, Vol:55, Iss: 6, s.58-61.
5. Butler R., Nisan M. 1986. *Effects of No Feedback, Task-Related Comments and grades on Intrinsic Motivation and Performance*. Journal of Educational Psychology, Vol. 78., No. 3., s.210-216.
6. Byra M., Jenkins J. 2000. *Matching Instructional Tasks to Learner Ability. The Inclusion Style of Teaching*. JOPERD, Vol.71, No.3, s.26-30.
7. Dembo M.H. 1997. *Stosowana psychologia wychowawcza*. WSiP, Warszawa.
8. Frołowicz T. 1997. *Antynomie wychowania fizycznego*. Kultura Fizyczna, nr 11-12.
9. Grabowski H. 1997. *Teoria fizycznej edukacji*. WSiP, Warszawa.
10. Goldschmid B., Goldschmid M.L. 1976. *Peer teaching in higher education: A review*. Higher Education, 5, s.9-33.
11. Pellett T., Henschel-Pellett H., Harrison J. 1994. *Feedback Effects: Field-based Findings*. Journal of Physical Education, Vol:65, Iss: 9, s.75-78.
12. Rokosz F., Laptad R. 1997. *On the Learning and Teaching of Physical Skills*. JOPERD Vol.68, Iss: 2, s.4-5.
13. Rothstein A., Arnold R. 1976. *Bridging the gap: Application of research on videotape feedback on bowling*. Motor Skills, Theory into Practice, 1, s.35-62.
14. Schmidt R. 1991. *Motor learning and performance: From principles to practice*. Champaign, IL: Human Kinetics Books, Inc.
15. Silverman S., Tyson L., Krampitz J. 1992. *Teacher feedback and achievement in physical education: interaction with student practice*. Teaching & Teacher Education, Vol: 8, No 4, Iss: 2, s.333-344.